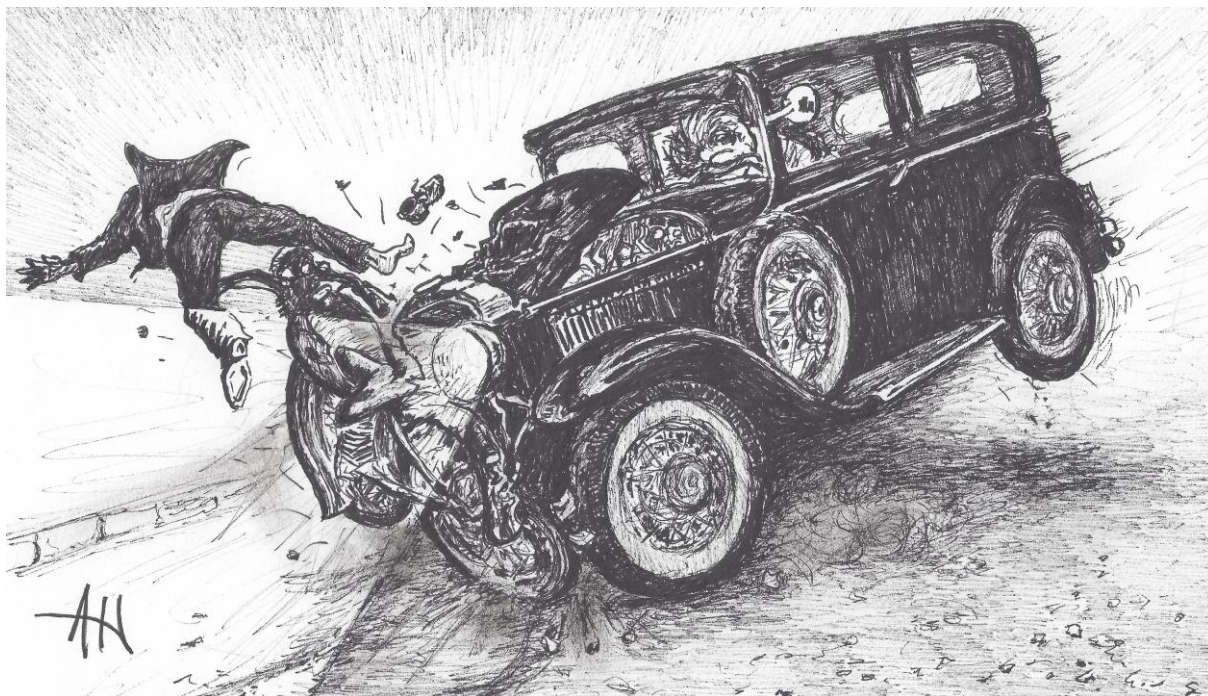

1931 Hegras svar på James Dean

Hele dagen hadde han vært i lag med Sverre Engen. De hadde vandret litt rundt og diskutert noen alternative løsninger. Det var virkelige store planer som hadde fått utvikle seg de siste måneder. Et kjempeanlegg for sport skulle bygges utenfor Ogden i Utah. Et slikt anlegg ville ikke finnes andre steder på det amerikanske kontinentet. Men det var selvsagt et stort MEN. Depresjonen hadde lagt et tåketeppe over alle "investment" de to siste årene. Likevel følte han at signalene fra eierne og investorene var positive. Det gjaldt bare å få til de smarte forlokkende løsninger. Nå satt han på sin motorsykkel ut av Ogden på vei til å møte ei som ga ham inspirasjon og pågangsmot. Følelsene for henne var sterke. Han følte friheten der han slapp løs kreftene på sin Harley Davidson. Til tross for at han hadde møtt frøken Wells flere ganger, var dette første gangen han skulle besøke Edna hjemme i Brigham City. Han kjente ikke veien. Han hadde derfor avtalt med bror til Edna, Arthur Wells, at de skulle møtes ved en restaurant om lag et par kilometer øst av krysset Highway 89 og Pleasant View Drive. Arthur skulle så kjøre foran og vise vei. Nå hadde Halvor passert krysset, og måtte konsentrere seg om å finne møtestedet. Det var så mørkt. Etter at han forlot Sverre Engen, hadde han vært tilskuer på en fotballkamp i Salt Lake City, og i morgen skulle han på motorsykelstevne i Ogden. Han sendte raskt en tanke på de der hjemme i Hegra. Det var gått sju år siden han forlot hjemgården. Det er lørdag kveld 6. juni 1931, klokken har nettopp passert 2230, og Halvor Bjørngaard er på vei til stevnemøte med ei som han kunne tenke seg å dele fremtiden med. Men Halvor skulle ikke få noen fremtid. I hodet sitter akkurat nå bildet av hans mor, Mette. Plutselig forvinner det varme og trygge ansiktet, det blir fortrent av noe som ikke skulle være der. Et skarpt lys, så en skygge..... han reagerer med et utrop samtidig som han tuter, så smelter det kraftig og han føler noe slår....så blir alt mørkt. Halvor Hjelpdal Bjørngaard var død, 32 år gammel. En bil hadde kommet over i motsatt kjørefelt. Ironisk nok var føreren av bilen Arthur Wells.

Halvor Hjelpdal ble født den 14. april 1899, som sønn av Mette Bjørngaard (1864-1934) og Sivert Hjelpdal (1869-1948). De hadde overtatt Bjørngaard østre østre, og hadde fått ni barn i løpet av 18 år, fem jenter og fire gutter. Førstefødte John dør som 11-åring, og søstera Ellen Bergitte reiser til Portland, Oregon - og døde der borte kun 22 år gammel. Ekteparet skulle

dessverre oppleve å miste tre av sine barn før de selv døde. Nest yngste sønnen, Olaf (bror av Halvor) overtar etter hvert gården, som i sin tur går til neste generasjon ved Halvor Bjørngaard, f. 1935, gift med Inger Fornes. Halvor og Inger har tre barn: Marit, f. 1961 (som er min medhjelper til dette kapitlet), Hilde, f. 1963 og Olav, f. 1965. Sistnevnte er i dag eier av Bjørngaard østre østre i lag med sin kone Mary-Ann Valstad.

Noen har lurt på hvorfor Halvor ikke dro hjem til Norge igjen. Han kom ikke til Amerika akkurat i den beste økonomiske perioden i landets historie, for å si det mildt. Skihopperkjenner Gary Bakko i Wanamingo mener det skyldes at den suksessen Halvor hadde i hoppbakken varslet om optimisme. Den første tiden var nok konkurransene ganske så tilfeldige og lite organiserte, hvor premieringen var så som så, for ikke å si både tidkrevende (lange reiser) og

25. april 2015

Kilde: lokalhistoriker Gary Bakko og hans kone Vanice i Wanamingo

lite lønnsomme gjennom tap av inntekter og standardisert premiering i form av lite

omsettelige premier (skjeer, pokaler). Men så skjer noe ganske fantastisk, en slags amerikansk optimisme, frihetsfølelse og troen på at en lykkes dersom en bare står på. Den amerikanske drømmen slo igjen ut i full blomst, midt under den absolutt vanskeligste tiden da alt så håpløst ut. Plutselig var det noen som våget å satse, og store penger kom på plass. Et stevne/hopprenn i Utah i 1930 ga 1 250 dollar for 1. plass, \$750 for 2. plass og \$500 for 3. plass. Dette var mye penger, utrolig mye penger (en årsinntekt). En må huske på hvilken tidsperiode vi skriver, i depresjonens tegn. Sverre Engen har fortalt at ved ankomst hotellet under et hopprenn så de en sjekk pålydende 2 000 dollar i vinduet. Den skulle gå til den som satte ny verdensrekord i hopplengde. ”Vi trodde ikke det fantes så mange penger i verden akkurat da”, sa Engen, som var en meget habil skihopper. Det skal også nevnes at Halvor i sine ungdomsår ikke bare var en aktiv skihopper, men ganske så dyktig innen svømming og fotball.

Halvor Hjelpdal dro fra Bergen den 3. mars 1924, en god måned før han fylte 25 år. Han forlot nok en vanlig oppvekst med gårdsarbeid, samt gikk i murerlære. Hvorfor han dro og hva målsetningen var, er ikke tillagt noen tradisjonsfortelling i familien. Men trolig ble han invitert over til sin tante, Mette Hastad, gift med Gustav. De bodde i Wanamingo, Goodhue County, sør av Minneapolis, midt i et solid nedslagfelt for folk som hadde utvandret fra Værnesregionen. Ved ankomst Amerika forandret mange sitt navn. Det gjaldt

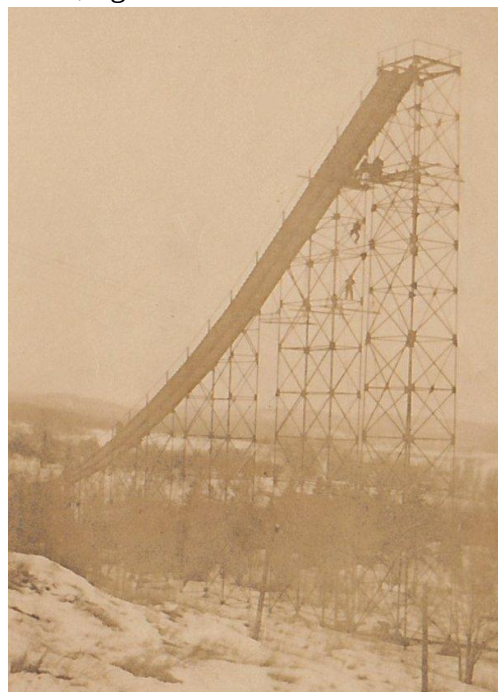

ikke kun de som gjennom slekt tilhørte en gård, men også andre, eksempelvis husmenn under større gårder. Alle ungene til Mette og Sivert ble døpt Hjelpdal, men guttene skiftet navn fra Hjelpdal til Bjørngaard når Mette og Sivert flyttet til Hegra og overtok gården. Jentene behøvde ikke det for de skulle jo bli gift og skifte navn da. Halvor brukte Bjørngaard før han reiste, men i dåpsattesten sto det fortsatt Hjelpdal og den ble sannsynligvis brukt som identifisering ved utreise. Hvorvidt Halvor hadde tenkt å utvandre eller ikke, skal som nevnt være usagt. Men etter noen år i Statene vet vi at han bestemte seg for å bli. Han utøvde nok i liten grad sitt yrke som murer i Wanamingo. Her var det nok mer bruk for muskelkraft på de utallige farmene i området. Halvor Bjørngaard bodde derfor etter hvert også hos andre slektninger, blant annet hos Riborg Bjørngaard, gift Hoseth og Bergitta Bjørngaard, gift Tangen. De kom fra nabogården i Hegra.

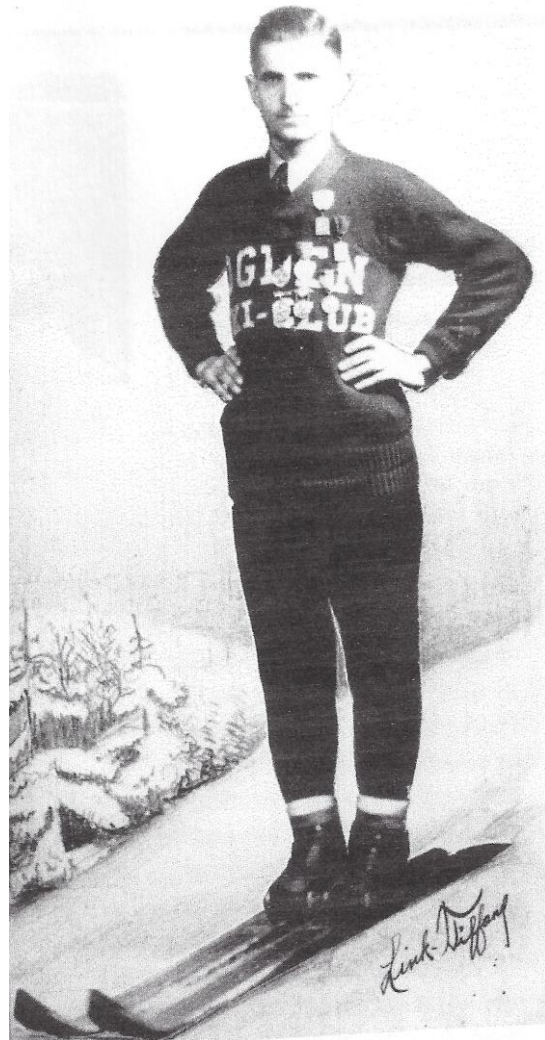
Halvor sin tante og onkel var dypt religiøse og hadde ingen forståelse for at Halvor ønsket å drive med sport. Det er fortalt at Halvor var glad i å spille kort, og det ble nok heller ikke godtatt hos Mette og Gustav. De hadde ingen barn selv. Det er nok forståelig at "stemningen" i dette hjemmet ikke var den lystigste og at Halvor derfor trakk til slekt og kjente hvor det var flere unge på samme alder og en annen stemning.

Da Halvor deltok i sitt første hopprenn den 19. februar 1925 i Canton, Sør-Dakota, måtte han stille i B-klassen. Men han vant ikke bare B-klassen, men slo vinneren av A-klassen, med hopp på 52 og 45 meter. Hoppporten hadde på et vis sin første storhetstid i Minnesota og Amerika på den tiden. Den neste skulle komme på 60-tallet. Referatene fra 20-tallets hopprenn var store og fargerike. Både publikum og pressen fant hoppene svært lange og dristige, spesielt i det flate Minnesota. Halvor sitt miljø ble bygd opp rundt Red Wing og Wanamingo. Dette var ikke lenge etter de første vinterolympiske lekene i St. Moritz i 1924. Halvor ble medlem av Aurora Ski Club i Red Wing,

hvor han var med å bygge den første skibakken på Walter Charlsons gård. Første hoppkonkurransen fant for øvrig sted i Red Wing, Minnesota i februar 1887. Det i seg selv litt symbolsk, da Red Wing var selve inngangsporten for norsk immigrasjon før 1893 og Long Island overtok. I den forbindelse bør kanskje også nevnes at Holmenkollens første offisielle hopprenn startet i 1892, altså etter Amerika!

Tross sin spede begynnelse sist på 1800-tallet, gikk det over 30 år før det på en måte tok av, da Red Wing arrangert nasjonalt mesterskap. Halvor tapte for regjerende mester: Lars Haugen. Men senere ble det tre amerikanske mesterskap til Halvor, pluss det profesjonelle mesterskapet i 1931. Wanamingo Ski Club ble dannet den 12. mars 1926 uten å ha annet enn en naturlig bakke. Og det var nok ikke bare å skaffe seg hoppski. Et skipar kostet ca. 48 dollar, som var det samme de ga for ei god ku. En formue den gangen! Den første hoppbakken med hopp og stilase, ble bygget i Hennum Hill, straks sør for Wanamingo, hvor det første rennet ble avholdt den 22. februar 1927. Merkelig nok ble hoppanlegget utsatt for sabotasje/vandalisme og delvis ødelagt. En sterk storm tok med seg

Halvor Bjørngaard

resten, slik at "bakken ble flyttet" til Lundbakken, litt over en kilometer nord av Wanamingo sentrum. Lundbakken ble innviet i januar 1928. Tross varsel om dårlige tider, var billettinntekten på 215 dollar. Men Halvor var ikke med, av ukjent grunn. Han deltok på det meste, og det gikk raskt rykte om hans flotte stil, driv og dristighet. Han lå helt frempå skituppene, ble det sagt.

I januar 1930 flyttet Halvor Bjørngaard til Ogden i Utah, en liten by den gangen på ca. 40 000 innbyggere. Han skulle tiltre som sjef for Ogden skiforenings vintersportsaktiviteter, en jobb han var meget godt kvalifisert for gjennom å ha bygd opp vintersporten i Goodhue County. Hans rolige vesen, kombinert med det naturlige levesettet rundt Wanamingo, hadde gitt ham et solid grunnlag. Det ble mye "nedoverbakke" både bokstavelig og i overført betydning i overgangen til 30-årene. Men noen investorer visste så inderlig at det er i motbakkene det går oppover, og at en skihopper måtte oppover for å komme nedover, så de trodde på denne sporten, som i manges øyne var spektakulær og vågal. Mest som en sirkusartist, en i trapeset. Og her var det ingen vei tilbake, ikke noe sikkerhetsnett heller. Folks primitive spenning ga penger i kassa. Hopprenn ble en opptur, en opplevelse - en nødvendig trøst gjennom beundring i dårlige tider. Og Halvor Bjørngaard, med sin dristighet, sin ultimate stil og frem for alt sitt vinnende vesen, hadde alt som kunne tiltrekke folket. Han var veldig populær, og ble en datidens kjendis. Hvor stor kunne han ha blitt? Større og større bakker ble bygd. Hopp sirkuset reiste rundt for å sette rekorder. Det var lokkematen til publikum, som ga seg helt overende av hopp på over 50 meter. I 1931 var verdensrekorden 81,5 meter, satt av Alf Engen nyttårsdagen i Ecker Hill i Ogden.

Men publikum kom ikke bare for å se verdensrekorder, men for å se på Halvor Bjørngaard: *the Norwegian Viking with the graceful style*. De så på ham som en artist, som en kunstner. Gutten fra Bjørngaard i Hegra i Stjørdal la grunnlaget for det grasiøse, det nydelige hoppet. En trend som neste generasjon etterlevde gjennom Helmut Recknagel, Torleif Engan og Bjørn Wirkola, for å ha nevnt noen, før svensken Jan Boklöv kom og satte en støkk i oss alle. Som et resultat av min tid, sitter jeg med en følelse av at de var mer mannfolk før i tiden. Dagens hoppere er sikkert dyktige, trener hardt og deres prestasjoner trolig fantastiske, men det er noe som skurrer: de virker så små. Lette individer hvor vekt og hoppdress er avgjørende. Dagens stil og prestasjoner er sikkert ok, men det er ikke som før i tiden....der heller!

Halvor Bjørngaard bygde første vinteren opp et miljø i Ogden hvor han kombinerte elite med massen. Han reiste rundt på skolene, fikk med seg ungdommen inn i en ny verden, hvor tanken om et samspill mellom utdanning og idrett stod sentralt, slik Amerika i ettertid har bygd opp sine sportsmiljø.

Halvor Bjørngaard med noen av sine premier

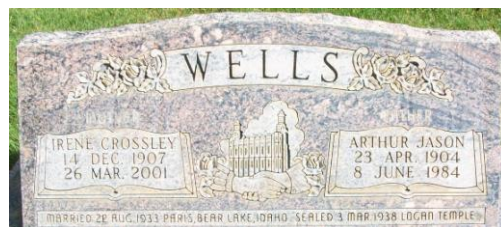
Men en levde ikke bare av luft, for ikke å si i lufta. Tidene var kritiske på så mange vis. Halvor gjenopptok sin murervirksomhet, for å spe på inntekten, og jobbet som murer under byggingen av en ny skole i Hooper utenfor Ogden. Dette gjorde at han fikk råd til å anskaffe seg en Harley Davidson motorsykkel, produsert i Milwaukee i Wisconsin. Indirekte skulle det bli en skjebnesvanger investering. Fart og spenning. Hans utseende gjorde ham i så måte til datidens James Dean. Begge to spilte sin rolle. De nøt den, men det gikk trolig for fort.

La oss vende tilbake til innledningen, denne lørdagskvelden i juni 1931, hvor Halvor Bjørngaard på sin motorsykel kolliderer med en bil på vei for å møte sin kjæreste. I ulykkesbilen befant det seg tre personer, alle satt foran. Bilen ble kjørt av Arthur Wells, og ved siden av ham satt søskenbarnet Marvin Wells og hans kone, Glenda. Marvin og Glenda hadde giftet seg tre dager tidligere. De tre i bilen skulle på dans i Ogden. Det første referatet fra den tragiske ulykken var uklart og unøyaktig, for ikke å si feil. Til og med åstedet var feil gjengitt. Flere, inklusivt *Årboka for historielagene* i 2003, har i ettertid skrevet at det var foreldrene til Arthur Wells som var sammen med ham i bilen. Og i følge avisutklipp var kjæresten til Halvor søskenbarn av Arthur og Marvin. Dette er ikke riktig. Og det blir ikke bedre når en kan lese i en artikkel i *Stjørdals-Nytt* den 28. desember i 2000 at det var mistanke om planlagt mord. Det vises i den forbindelse til et rykte om at det hele var en arrangert kollisjon for å rydde en konkurrent av veien i dobbelt forstand. Jeg har ikke klart å finne dette ryktet eller avisomtaler av påstanden. Rett nok la den første avisutgaven som kom opp til at det hele dreiet seg om ”a hit and run affair”. Men det ble dementert i neste utgave. Derimot hevder kilder at Wells skulle møte Halvor for å vise vei. Ja, kanskje skulle Halvor ta med sin Edna på samme dans som Wells, i og med at Halvor hadde allerede planlagt å besøke et motorsykelstevne nettopp i Ogden dagen derpå?

Arthur Wells og hans to passasjerer fikk kun mindre kutt av noen glassbiter. Etter at politiet hadde gjort sine undersøkelser og avhør, ble det en befarings påfølgende mandag, og onsdagen den 10. juni kom juryen sammen som skulle avgjøre skyldspørsmålet. Den besto av Fred W. Chambers, I. G. Sampson og George Snyder. Dommeren var Simon Barlow. Verdict of the jury: “Careless on the part of both parties”, ut i fra at B. C. Hillis fra State Highway Patrol fortalte at både bilen og motorsykkelen var på feil side av veien. Det interessante var at de konklusjoner som fremkom i mørket lørdag kveld, ble senere forandret så ettertrykkelig. Lørdag og søndag het det seg at Halvor ble kastet over bilen (catapulted). Men det er ikke riktig. En Dell Adams fortalte at han ble kjørt forbi av Arthur Wells sin bil i en hastighet av 60 miles an hour (96 km/t), og at bilen var utenfor veikanten, men kom seg så vidt innpå igjen straks før ulykken. Deputy sheriff John Watson og journalist Al Werden fortalte at Wells sin bil var på feil side. I avisutklipp jeg sitter på går det frem at bilen var på feil side, og da Halvor Bjørngaard skjønte det, styrte til venstre for å unngå å kollider. Motorsykkelen traff radiatoren på bilen, og Halvor ble kastet sidelengst til venstre og havnet inn i noen steinblokker. Ei kvinne fortalte at hun også ble forbi kjørt av Wells sin bil. Og politiet snakket om høye hastigheter.

Arthur Wells på sine eldre dager

Før bisettelsen i Ogden, lå Halvor Bjørngaard på ”lit de parade” i Kirkendall-Darling Chapel fredag den 9. juni mellom 18 og 21. Likeledes lørdag mellom 0900 og 2100 i hjemmet hos sine venner, ekteparet Arvid Nylander, 1264 Jefferson Avn, hvor Halvor også leide et rom i

huset. Og til slutt kunne de som ønsket det ta et siste farvel med hopperen mellom klokken 0930 og 1045 inne i Tabernacle, før lokket ble skrudd fast på kisten.

Søndag den 14. juni kl 1100 ble det i Ogden Tabernacle holdt en bisettelse, under ansvar av direktør E. R. Alton, sjef for sportsdelen av næringsforeningen i Ogden. Seremonien ble ledet av pastor Roy B. Carlson fra Elim Luthern Church. Det var taler av presidenten i Western American Winter Sports Association: G. L. Becker. Likeledes av ordfører Ora Bundy og av Joseph Young, representant for Ogden Soccer Club, hvor Halvor spilte fotball. Alex Anderson holdt en tale på vegne av Utah Ski Club. Vakker sang ble fremført av The Norwegian Quartet of Salt Lake City, som besto av Mrs. Ciauch Malan, Leonard Taylor, Sam Withaker og Mrs. Herman Fetscher. De som bar båren var: Alf Engen, Sverre Engen, Einar Fredbo, Steffan Trogstad, William Lynch og William Udink, alle hopperkollegaer av Halvor Bjørngaard.

Etter samtale med Mette Hastad i Wanamingo, og gjennom et *telegram* fra mor Mette i Hegra, ble det bestemt at Halvor skulle føres til Wanamingo og gravlegges på Trinity nord av det lille tettstedet. I beste amerikanske dugnadsånd ble det arrangert et såkalt: "Benefit Card", et arrangement hvis hensikt er å samle inn penger for å dekke en regning. I dette tilfellet ble det arrangert et bryte- og boksestevne i Ogden for å dekke utgiftene til begravelsen. Skihopper Einar Fredbo eskorterte kisten til Minnesota.

2013

*Marit Bjørngaard og Ingvil Bjørngaard på grava til Halvor på Trinity i Wanamingo
(foto: Michele Jokinen, postbulletin)*

Begravelsen den 16. juni ble forrettet på engelsk av reverend (prest) J. B. Rockne fra Wanamingo, og på norsk av reverend M. A. Hall fra Kenyon. Mrs Gilmer Hoven sang solo,

og en trio bestående av: Missee Tryphenn, Thelma Severeid og Rosella Swee fulgte på med vakker salmesang. Flere blomsterdekorasjoner ble lagt på bårene. Mange av disse var utformet som et skipar. Samtlige bæreberere var fra Aurora Ski Club i Red Wing: Edward C. Bryan, O. C. Fagen, Harold Olson, Harris Anderson, Clarence Lillethun og Olaf Benson.

I Halvors begravelse ble det referert et brev fra Wilburn Maynard, direktør for Western American Winter Sports Association, mannen som fikk Halvor Bjørngaard til å komme til Ogden: *"Denne gilde gutt hvis smil og kameratskap gjorde meget for å øke interessen for skisporten, var i sannhet en sportens apostel, og når vi i vemod kaster blikket bakover, vil vi finne, at han på en egen måte vekket sportsinteressen blant ungdommen i eders by, en interesse som aldri vil dø ut. Han kom fra Østen brakte sin melding og eksempel av høie og varige sportsprestasjoner, plantet sitt banner og forsvant. På den ene side dramatisk, på den annen tragisk. Hans ånd vil være hos dem som elsket og beundret ham, og jeg tør egne meg blant en av dem. Jeg føler at Halvor vil være hos oss fremdeles i de gamle skibakker, når vi møtes i stevner"*.

Wilburn Maynard sa det også slik:

"Som en av de første som utfordret skjebnen i kjempestore skibakker, bidro Halvor mye til skihoppingens kunst. Ved hans død sørger en hær av venner og beundrere, og det gjør også skisportens broderskap i sin helhet. På vegne av det nasjonale skiforbundet må jeg få uttrykke nasjonal beklagelse over tapet av en slik fin idrettsmann, gentleman og kamerat. Til Ogden, Utah, og særlig til barna i denne byen, må jeg få uttrykke vår store gjensidige sorg for bortgangen til denne store lille mester, hvis smil, til og med midt i svevet, var så smittende og gripende".

24. april 2015

Afton Esson ved Goodhue County Historical Society i Red Wing viser frem hoppskoene til Halvor Bjørngaard

Hudson C. Dynke, lederen for forbundets avdeling i Los Angeles sa det slik:

"Alle blant de tretti tusen tilskuerne ved Big Pines-skirennnet sist vinter sørger over bortgangen til den største stilisten i skihistorien. Bjørngaard var en gentleman tvers igjennom. Han hadde en utrolig personlighet. Hans arbeid med ungdom var kjent over hele nasjonen. Skisporten har mistet en virkelig forgrunnsfigur".

Lederen i Standard-Examiner skrev følgende i forbindelse med Halvor Bjørngaards bortgang: *"I mine femten år med avisarbeid har undertegnede aldri møtt en finere idrettsmann enn Bjørnegaard. Han var alltid jovial, hadde en behagelig personlighet og fikk venner overalt. Som skihopper var han blant de beste i denne sportens historie, og konkurrentene sist vinter var enig om at han var den fineste stilisten gjennom tidene. Tusener av ungdommer beundrer ham. Det var ikke uvanlig for Bjørngaard å bære unger på fem-seks år flere kilometer på sine skuldre hjemover fra en konkurranse i en av Ogdens turbakker. Der har du den mannens sjel."* (Oversettelsene er gjort av Kjell Håve som i Årboka til historielagene i 2003 redigerte frem en artikkel av Gary Bakko om Halvor Bjørngaard).

The Western America Winter Sports Association sa det også slik i et intervju etter Halvors død: *"Bjørngaard var en enestående atlet, en fin sportsmann, et ærlig menneske og en av de mest grasiøse og forbildelige skihoppere i verden"*. Flere journalister brukte følgende ord om Halvor: *"The world's foremost stylist"* og *"The most graceful ski rider"*. (Alle sitater her er hentet fra: Utah Historical Quarterly, fall 2001, vol 69, no.4)

"Bjørngaard was more than a jumper. He was a marvellous teacher, a gentleman, a great soccer player and an idol of the youths of the community". Denne stille, beskjedne gutten fra Hegra skulle bli den mest stilfulle skihopperen i verden. Ungdommen i Ogden tok et initiativ til å få bygd en skibakke til ved munningen av Taylor canyon, øst av Ogden. Og bakken skulle få sitt navn etter Halvor: *The Bjørngaard Hill*. Ut i fra avisutklipp skulle dåpen finne sted under et hoppstevne den 6. og 7. januar 1934. Den 16. februar 1941 ble en ny hoppbakke i Snow Basin (resort), øst av Ogden, innviet i Halvor Bjørngaards navn.

Avisene kunngjorde at Halvor Bjørngaard var født i Oslo, hvor hans foreldre også bodde. Noen dager senere skrev samme aviser at Halvor kom fra Stredahl. De nærmet seg. Norge var, og er, for mange kun Oslo, og da ø mangler blir norske navn lett litt forvridde. Halvor hadde søkt om amerikansk statsborgerskap noen måneder før ulykken inntraff og hadde nettopp mottatt de første papirer fra myndighetene. Halvor var i ferd med å bli amerikaner. Han hadde blitt nr. 2 i det nasjonale mesterskapet noen måneder tidligere, men hadde hoppet lengst i verden til da, 247 feet (91 meter), men falt før godkjent linje. I et brev hjem til sine foreldre skrev Halvor at han hadde søkt om amerikansk statsborgerskap, men at det var for sent til å stille for USA i olympiske leker i 1932, men at han hadde et håp om å stille for USA i 1936.

Fra utstillingen om Halvor Bjørngaard på "den gamle skole" i Hegra. Her er blant annet skiene til Halvor

I juni 1933, altså to år etter den tragiske hendelsen, fremmer foreldrene Sivert Hjelpdal og Mette Bjørngaard Hjelpdal et søksmål på 25 000 dollar mot Arthur Wells for å ha forvoldt ulykken som kostet deres sønn livet. Søksmålet er ukjent for dagens familie Bjørngaard i Hegra. Hvorfor kom det et søksmål? Det vet altså ingen i familien i dag. Men jeg har en forklaring. Politiet slo fast, sementert av en jury, at begge impliserte kjørte fort, var uforsiktlige og i feil veibaner. Begge var altså på feil side. Delt skyld. Men det kom en stund etter ulykken frem at Halvor trolig hadde sett hva som var i ferd med å skje, fordi han tutet to ganger, hvis hensikt trolig var å få bilføreren til å kjøre over i sin opprinnelige veibane. Husk det er mørkt, hastigheten stor og hjernen forteller Halvor at han ikke kan passere den møtende bilen på dens venstre side som normalt. Det er rett og slett ikke plass. I et desperat forsøk kaster han motorsykkelen til venstre, men for seint. Bilen fanger ham på radiatoren, og Halvor blir ført med noen meter, og slenges så ut av veibanen, ikke over bilen som et katapulttreff ville ha forårsaket. Halvor gjorde det amerikanerne kaller ”an avoiding action”, en unnamanøver. Det var ingen bremsespor fra bilen frem til punktet for sammenstøtet, og flere sa i ettertid at det var bilen som var på feil side av veien. Alt dette indikerer at de trodde at også Halvor var i feil kjørebane, mens han i virkeligheten var på rett kurs, men måtte foreta seg noe, nemlig å svinge til venstre slik treffpunktet og påfølgende luftsvev indikerer. Også senere vitner ga klart uttrykk for hvordan bilen kjørte.

På Bjørngaard østre, lørdag 6. juni 2015

Tredje rekke: Sverre Ingstad (sønn av Astrid Ingstad f. Bjørngaard), Hilde Bjørngaard (datter av Halvor), Olav Bjørngaard (sønn av Halvor), John Bjørngaard (sønn av John Bjørngaard), Marit Bjørngaard (datter av Halvor) og Robert Pedersen (sønn av Hallbjørg Pedersen).

Andre rekke: Ingvil Bjørngaard (datter av Hilde), Oda Marie Bjørngaard (datter av Olav), Laila Bjørngaard (gift med John Bjørngaard), Inger Bjørngaard (gift med Halvor Bjørngaard) og Margareth Hjerpseth (samboer med Robert Pedersen).

Første rekke: Oddlaug Bjørngaard Minsaas (datter av Olaf Bjørngaard), Halvor Bjørngaard (sønn av Olaf), Hallbjørg Kløvjan Pedersen (datter av Mathilde Kløvjan f. Bjørngaard) og Marit Kolseth (datter av Mathilde)

Saken ble fremmet den 14. juni 1933, altså to år etter ulykken. Den ble gitt saksnr. 13632 og ført av Parley E. Norseth (attorney for Plaintiffs) på vegne av Hjelpdals i District Court of Weber County, UT. Foreldrene til Halvor gikk altså til sak mot Arthur Wells, føreren av bilen

og hans selskap: The Belt Casualty Company, med bakgrunn i neglisjerende og uforsiktig kjøring. Motparten ble representert av advokat Bowen fra Bowen & Quinney. Saken ble fremmet for dommer Eugene E. Pratt. Motpartens avvisning av kravet synes å bli tatt til følge (*sustained*) av dommer Pratt, slik at det ble aldri noen rettssak i domstolen, så langt undertegnede har klart å finne ut. Dette kom nok trolig ikke som noen stor overraskelse på hegrasbyggen. Det er ikke uvanlig at det er vanskelig å nå opp med krav for utlendinger overfor amerikanske borgere internt i USA, hvor visse Stater er mer restriktive enn andre. På den annen side må rådgiveren/advokaten for foreldrene til Halvor ha følt seg sikker, i og med at kravet var på hele 25 000 dollar, som på den tiden tilsvarte om lag 60 norske årsinntekter. Sistnevnte lå i sakspapirene som en følge av Halvors død, nemlig det at Halvor skulle forsørge foreldrenes alderdom. Jeg har ikke funnet ut hvorfor det ikke ble anket, men antar at geografien spilte en vesentlig rolle, samt det er ingen billig fornøyelse å føre sak for amerikanske domstoler. Risikoen føltes trolig for stor økonomisk sett for sindige trøndere, selv om deres advokat var optimistisk, ref. beløpet.

Sherry Wells Brown er barnebarn av Arthur Wells, og har vært behjelpelig med slektsforholdet rundt de impliserte i ulykken og i denne historien. Hun hadde aldri hørt om

Sherry Wells Brown

Edna, kjæresten til Halvor, på sine eldre dager

ulykken før jeg kontaktet henne, til tross for at hun vokste opp med sin bestefar som nærmeste nabo. Det har i ulike aviser variert hva slektsforholdet var mellom kjæresten til Halvor og Arthur Wells, som kjørte bilen. Flere skriver om et søskenbarn (cousin). Sherry har gjennomgått alle kvinnelige slektninger på den tiden ulykken skjedde, og det finnes ingen kvinnelige søskenbarn slik *Årboka for historielagene* hevder, men derimot Arthur sin yngste søster, Edna. At det var søster til bilføreren er også bekreftet i *Utah Historical Quarterly*, fall 2001, vol 69, no.4 ved Lee Sather. Kjæresten til Halvor giftet seg i 1938 med Fred Thompson. Han døde i 1949. Edna gifter seg på nytt i 1953 med Wayne Rasmussen. Hun hadde mange etterkommere da hun døde den 8. november 1996.

Før vi avslutter kapittelet om Halvor Bjørngaard, skal det nevnes at en annen storhopper, Eilef Deraas fra Trøndelag, ble myrdet i California i 1936. Han kom opprinnelig fra Namdalseid, men har nær slekt på Stjørdal. Historien er nesten ferdigskrevet, og vil komme i neste års utgave av *Stjørdalens krønike*, nr. 16.

Epilog:

James Dean ble kjent gjennom *Øst for Eden* og *Rotløs Ungdom*. Halvor Bjørngaard var ikke en forfilm, men på en måte en forløper. Likhetstrekkene er der. Begge ble et ikon i to

forskjellige miljøer. Begge var kvinnebedårere, unge menn som likte fart og spenning. Men det skulle også bli deres endelikt. Motorsykler og biler ble deres fellesnevner. Begge mistet livet i trafikkulykke mens de sto på toppen av sin karriere. James Dean fikk sin stjerne i Hollywood Walk of Fame i 1960, fem år etter sin død, hvor forøvrig kun to norske har fått sin plass, nemlig Sonja Henie og Kirsten Flagstad. Halvor Bjørngaard søkte trolig ingen berømmelse eller stjerne, selv om han i sin utøvelse stod nærmere stjernene i vertikalaksen enn de fleste. Halvor fra Hegra fikk verken Oscar eller andre store priser, men det gjorde heller ikke James Dean. Skuespilleren sin siste fullførte film, og som hadde premiere etter hans død, het *Giganten*. En sterk symbolikk. Ordet blir hengende ved både James Dean og Halvor Bjørngaard, *gigantene*.